

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים עצמאיים

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.

פרק ראשון	—	פיוט ושירת ימי הביניים	(12×2)	—	24 נקודות
פרק שני	—	מחזה	(20×1)	—	20 נקודות
פרק שלישי	—	שירה חדשה	(12×2)	—	24 נקודות
פרק רביעי	—	פרוזה (סיפור חסידי, סיפור קצר, רשימה)	(10×2)	—	20 נקודות
פרק חמישי	—	נובלה וספרות מתורגמת	(12×1)	—	12 נקודות
סך הכול			—	—	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – פיוט ושירת ימי הביניים (24 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 1-4: על שאלה אחת מן הפיוט (שאלות 1-2) ועל שאלה אחת משירת ימי הביניים (שאלות 3-4) (לכל שאלה – 12 נקודות).

פיוט

ענה על אחת מן השאלות 1-2.

1. וְיִהְיֶה בַּחֲצִי הַלַּיְלָה / רבי ינאי

לפניך המחרוזות השנייה והמחרוזות הרביעית בפיוט "ויהי בחצי הלילה".

קרא אותן, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריהן.

מחרוזת שנייה

דָּנָה מֶלֶךְ גָּר בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה

הַפְּחָדָה אֶרְמִי בְּאֶמֶשׁ לַיְלָה

וְיִשְׂרָאֵל יָשָׁר לֹא לְוִיכָל לוֹ לַיְלָה

וְיִהְיֶה בַּחֲצִי הַלַּיְלָה

מחרוזת רביעית

יַעֲרֵץ מִחֶרֶף לְנוֹפֵף אִיוִי הוֹבֶשֶׁת פִּגְרִי בַּלַּיְלָה

כָּרַע בֶּל וּמָצְבוֹ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה

לְאִישׁ חֲמוּדוֹת נִגְלָה רֵז חֲזוֹת לַיְלָה

וְיִהְיֶה בַּחֲצִי הַלַּיְלָה

א. מי הן הדמויות הנזכרות בכל מחרוזת, ומהו האירוע ההיסטורי בקורות עם ישראל הנזכר בכל אחת מהן?

הסבר מהו המשותף בין השורה הראשונה והשנייה במחרוזת השנייה ובין השורה הראשונה והשנייה במחרוזת

הרביעית. הסבר מהו המשותף בין השורה השלישית במחרוזת השנייה ובין השורה השלישית במחרוזת הרביעית.

(9 נקודות)

ב. ציין שלושה אמצעים אומנותיים במחרוזות שלעיל. (3 נקודות)

2. לפניך מובאות (1)-(4) מן הפיוט "אזכרה אלקים ואֶהְמִיָּה" מאת אַמְתִּי בן שפּטִיָּה. קרא אותן, וענה על השאלה שאחריהן.

- (1) וּבְכָל זֹאת אָנוּ לִי-הָ וְעֵינֵינוּ לִי-הָ! (שורה רביעית במחרוזת הראשונה)
- (2) תִּמְכָּתִי יִתְדֹתַי בְּשִׁלְשׁ-עָשָׂרָה תְּבוּת, וּבְשִׁעָרֵי דְמַעוֹת – כִּי לֹא נִשְׁלָבוּת [...] (שורה ראשונה ושורה שנייה במחרוזת השלישית)
- (3) בְּטוּחַ אֲנִי בְּאַלֶּה וּבְזָכוֹת שְׁלֹשֶׁת אָבוֹת! (שורה רביעית במחרוזת השלישית)
- (4) כִּי לֶךְ לְבַד עֵינֵינוּ תְּלוּיוֹת! (שורה רביעית במחרוזת הרביעית)

פרש מובאות אלה, וכתוב מהי הנימה המשתמעת מהן.
הסבר את הקשר בין מובאות אלה ובין הפיוט כולו.

שירת ימי הביניים

ענה על אחת מן השאלות 3-4.

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

שאלוני שְׁעִפִּי הַתְּמָהִים / רבי שלמה אבן גבירול

שְׁאֲלוֹנִי שְׁעִפִּי הַתְּמָהִים: / לְמִי תְרוּץ כְּגִלְגְּלִי גְבִהִים?
לְאֵל חַיִּי תְשׁוּקַת מְאֻוִּי / וְנִפְשִׁי עִם בְּשָׂרִי לוֹ כְּמָהִים!
מְשׁוּשִׁי גַם מְנַת כּוֹסֵי וְעוֹשִׁי, / אֲשֶׁר עֵת אֲזַכָּרָה אוֹתוֹ – וְאֵהִים.
הִינֵנִם טוֹב לְנִשְׁמָתִי עַדִּי כִּי / תִּבְרַךְ שֵׁם אֲדֹנִי הָאֱלֹהִים?

א. אחד מן הרעיונות המרכזיים בשיר זה הוא תשוקת האדם להיות קרוב לאלוקיו.

הסבר והדגם קביעה זו. (6 נקודות)

ב. הסבר את התרומה של אחד מן הארמזים בשיר ושל השאלות הרטוריות בו לביטוי תשוקת האדם להיות קרוב

לאלוקיו.

(6 נקודות)

4. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שחר אֲבִקְשָׁךְ / רבי שלמה אבן גבירול

שַׁחַר אֲבִקְשָׁךְ, צוּרִי וּמִשְׁגָּבִי, / אֶעֱרֹךְ לְפָנֶיךָ שַׁחֲרִי וְגַם עֲרָבִי.
לְפָנֶי גִדְלָתְךָ אֶעֱמֹד וְאֶבְהֵל, / כִּי עֵינֶךָ תִּרְאֶה כָּל מַחְשְׁבוֹת לְבִי.
מָה זֶה אֲשֶׁר יוֹכַל הַלֵּב וְהַלְשׁוֹן / לַעֲשׂוֹת, וּמָה כֹחַ רוּחִי בְּתוֹךְ קֶרֶבִּי?
הִנֵּה לְךָ תִּיטֵב זְמַרְתִּי אֲנוּשׁ, עַל כֵּן / אוֹדֶךָ בְּעוֹד תִּהְיֶה נִשְׁמַת אֱלֹהִים בִּי!

בשיר זה בא לידי ביטוי הרעיון של אפסות האדם מול גדלות ה'. הסבר והדגם קביעה זו.

בתשובתך הסבר גם את התרומה של הכינויים בשיר ושל השאלה הרטורית בו לעיצוב רעיון זה.

פרק שני — מחזה (20 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 5-6.

לישרים תהלה / רמח"ל

5. לפניך חמישה קטעים (1)-(5) מן המחזה "לישרים תהלה". קרא אותם וענה על השאלה שאחריהם.

(1) תהלה:

[...] אַרְאָה וּבֵת עֵינֵי מִכְעַשׁ תִּכָּה

וּכְשֶׁה לְטִבַּח דּוּמְיָה אֶלְכָּה [...]

(2) תרמית לרהב:

[...] עַת כְּאַרִי בִיעֵר

נֹוֹהֵם בְּעֵבְרָתוֹ, שׁוֹאֵג לְטָרֶף

יִחְפֹּז זָנְבוֹ, וְכִמוֹ דָּם יֶאֱדִימוֹ

עֵינָיו מְזָרִי פֶחַד [...]

(3) יושר על סכלות:

[...] לֹו יִכְלֶה – כִּדָּג כֵּן תִּבְלָעֵמוֹ

אוֹ כַּחֲמוֹר תִּשְׁוֶה, לְשֹׁבֵר כָּל גָּרֵם [...]

(4) שכל ליושר:

[...] שִׁשִּׁי וְתִלְמִי אֶף כְּנִמְלִים תִּרְא

מִתּוֹךְ זְכוּכִית, אִם פָּנָיו יִשְׁקָעוּ [...]

(5) סופר על יושר:

[...] וְדַמוֹת כְּמוֹ תִּבְנִית סִפִּיר אוֹ שֶׁהֶם

נִרְאָה עָלֵי לִבּוֹ, כִּבְתוֹךְ מְשֻׁבָּצָת [...]

בחר בארבעה מן הקטעים (1)-(5) שלפניך. בכל אחד מן הקטעים שבחרת, פרש את הדימוי (או הדימויים), והסבר כיצד הדימוי מתקשר לדמות הדוברת או לדמות שעליה נאמר הדימוי.

6. הסבר והדגם כיצד כל אחת מן הדמויות האלה: זקן, משפט, סבלנות, שכל, מסייעת ליושר.

פרק שלישי — שירה חדשה (24 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 7-9 (לכל שאלה — 12 נקודות).

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

עֲנִיּוֹתִי וְעֶשְׂרָךְ / צ' יאיר

הם אָמְרוּ
כִּי אִם אַתָּן לָךְ
כָּל אֲשֶׁר לִי,
אֲזִי אֲנֹרֵשׁ
וּמְאוּמָה
לֹא יִהְיֶה לִּי.
לֹא יֵדְעוּ
כִּי בָתְתִי לָךְ
אֶת הַכֹּל
וְהִצַּגְתִּי רִיק
מִכָּל קִנְיָנִי –
אַתָּה אֶת
עֶשְׂרָךְ שְׁלָךְ
נָתַתְּ לִי.

הסבר את התרומה של הניגודים בשיר לבניית משמעותו. הדגם את דבריך.

8. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הוֹנָאָה / ה' תראל

סוף סוף,
בְּרָגַע נָדִיר שֶׁל שְׁקֵט,
הִצְלַחְתִּי לְהִגִּיעַ
וּלְבַקֵּר אֶת עֲצָמֵי.
זֶה מוֹזָר. מְשֻׁהוּ, כָּאֵן,
כָּל-כָּךְ מְשֻׁנָּה.

צְרוּף תְּמַהוּנִי
שֶׁל אֶלֶף חִלְקִימִי מַעֲשֵׂה.
זֶה אֲנִי?
מִין סֵךְ הַכֹּל. מִין תּוֹצָאָה.
מִין סָכּוּם (שֶׁל מָה?) זֶה אֲנִי!?

אֲנִי יוֹצֵאת.
כְּנִרָאָה טְעִיתִי בְּכִתְבָּת.
אֶחָזֵר לִי אֶל מָה
שֶׁאֲנִי רוֹצָה לְהִיּוֹת.
שֵׁם יוֹתֵר שְׁקֵט,
יוֹתֵר בְּטוּחַ.
שֵׁם אֲנִי יְכוּלָה, תְּמִיד,
לְמִצָּא חֵן בְּעֵינֵי עֲצָמֵי.

שיר זה מתאר תהליך של התבוננות ושל בחינה עצמית.

הסבר והדגם קביעה זו. בתשובתך הצג גם שני אמצעים אומנותיים המסייעים לעיצוב התהליך.

9. שיר שלא נלמד

קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

פְּנִינָה / ה' תראל

יום יום

בְּכָה הַצִּדִּי

בְּדַמְעוֹת אֵין-מִרִּי.

יום יום

זָמַר אֶת אֲזָנוֹ

בְּתַקְוָה חֲדָשָׁה.

וּלְפָתַע

מָלֵא לְבוֹ

בְּאַגֵּל פְּנִינָה.

א. הבית הראשון והבית השני בשיר פותחים באנפורה "יום יום".

הסבר את התרומה של אנפורה זו להבנת משמעות השיר. (6 נקודות)

ב. מדוע, לדעתך, הבית האחרון בשיר פותח במילה "ולפתע"? בתשובתך הסבר מה אפשר ללמוד ממילה זו על התהליך

שהאדם חווה, כפי שהוא נרמז מן ההאנשה בשיר כולו. (6 נקודות)

פרק רביעי – פרוזה (סיפור חסידי, סיפור קצר, רשימה) (20 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 10-13 (לכל שאלה – 10 נקודות).

סיפור חסידי

10. תבואת השיגעון / רבי נחמן מברסלב

כיצד באים לידי ביטוי בסיפור "תבואת השיגעון" מצב של קלקול ומאמצים לתיקון ולהשבת הסדר על כנו? הסבר והדגם את דבריך. בתשובתך כתוב על הרובד הגלוי בסיפור וגם על האלגוריה בו.

11. וגילו ברעדה / א' כי טוב

כיצד באות לידי ביטוי בסיפור "וגילו ברעדה" שלוש האחדויות (אחדות הזמן, אחדות המקום ואחדות העלילה)? הסבר והדגם את דבריך.

סיפור קצר

12. מעשה בזוג נעליים / הרב דוד זריצקי

כיצד בא לידי ביטוי בסיפור "מעשה בזוג נעליים" הערך של חיי פשטות והסתפקות במועט? הסבר והדגם את דבריך.

רשימה

13. קרב הבלימה / א' מרגלית

לדעתך, מי היא הדמות הראשית או מי הן הדמויות הראשיות ברשימה "קרב הבלימה"? הסבר והדגם את דבריך.

פרק חמישי — נובלה וספרות מתורגמת (12 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 14-16.

נובלה

14. וולודיה נכסף להתפלל / הרב דוד זריצקי

לתיאורי הסביבה הפיזית ולתיאורי הסביבה החברתית יש תפקיד מרכזי בנובלה "וולודיה נכסף להתפלל".
כיצד תיאורים אלה באים לידי ביטוי בנובלה? הסבר את התפקיד שלהם בבניית משמעותה.

ספרות מתורגמת

מהו כחול? / ראלף ל' פין

15. המספר בסיפור "מהו כחול?" הוא מספר גיבור. הסבר את התרומה של סוג מספר זה לבניית משמעות הסיפור.

16. מן הסיפור "מהו כחול" משתמעת ביקורת על היחס של בני האדם ל"אחר".

הסבר והדגם כיצד ביקורת זו באה לידי ביטוי בסיפור.

בהצלחה!